

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

ภาพสะท้อนวิถีชีวิตของคนไทยในสมัยรัชกาลที่ 7 ถึงรัชกาลที่ 8 ในนวนิยายของ ว. วินิจฉัยกุล *

**The Reflection of Thais Ways of Life during the Reign of
King Rama VII to King Rama VIII in V. Vinichayakul's Novels ***

ศศิพริมภ์ มัธยัสถ์สุข (Sasiprim Matayatsuk) ** มัลลิกา มัสอูดี (Mullica Masoodi) ***

สมเกียรติ วัฒนาพงษ์กุล (Somkiat Watanapongsakul) ****

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา วิถีชีวิตของคนไทยในสมัยรัชกาลที่ 7 ถึงรัชกาลที่ 8 ซึ่งเป็นช่วงที่เหตุการณ์บ้านเมืองมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอก ที่ปรากฏในนวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุล

วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหาจากนวนิยายจำนวน 5 เรื่อง คือ สองฝั่งคลอง ราชินีประดับดาว มาลัยสามชาย มาลัยลายคราม และเหลี่ยมดริก และสัมภาษณ์ผู้ประพันธ์คือ รองศาสตราจารย์ ดร. คุณหญิง วินิตา ดิถียนต์ โดยใช้บทสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการศึกษาจากการวิเคราะห์เนื้อหาในนวนิยายพบลักษณะของวิถีชีวิตที่เป็นจุดเด่นของสังคมไทยดังนี้ 1) วิถีชีวิตของครอบครัวไทยจะเลี้ยงดูพ่อแม่หรือปู่ย่าตายายมาแต่เฒ่า ไม่ทอดทิ้งแม้อยู่ในภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคม 2) สมัยโบราณผู้ชายไทยมีบทบาทในการเป็นผู้นำครอบครัว ส่วนผู้หญิงส่วนใหญ่มีบทบาทเป็นเพียงแม่บ้านดูแลลูกและสามี แต่ถึงพบว่าเมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงในครอบครัว ผู้หญิงสามารถเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้นำและดูแลครอบครัวได้ดี 3) ในช่วงเวลาที่คนไทยได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดสภาวะขาดแคลนเครื่องอุปโภค บริโภค พบว่าในสังคมไทยมีการช่วยเหลือเกื้อกูล และแบ่งปันกัน 4) พุทธศาสนามีอิทธิพลมากต่อวิถีชีวิตประจำวันและความเชื่อของคนไทย ผลการสัมภาษณ์ผู้ประพันธ์ได้ข้อมูลที่สำคัญและสอดคล้องกับผลการศึกษาครั้งนี้คือ 1) ความนิยมเรื่องชาติตระกูลดีมาจากการนิยมระบบศักดินาในยุคก่อน 2) พุทธศาสนามีอิทธิพลมากต่อวิถีชีวิตของชาวไทยพุทธ 3) ด้านการศึกษา ผู้ประพันธ์เห็นว่า ผู้หญิงสมัยรัชกาลที่ 7 ถึงรัชกาลที่ 8 มีโอกาสทางการศึกษาดีขึ้น แต่โอกาสในการประกอบอาชีพก็ยังไม่เท่าเทียมผู้ชาย

คำสำคัญ วิถีชีวิต รัชกาลที่ 7 รัชกาลที่ 8 นวนิยายของว.วินิจฉัยกุล

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง "วิถีชีวิตและค่านิยมของคนไทยในสมัยรัชกาลที่ 7 ถึงรัชกาลที่ 8 ในนวนิยายของว.วินิจฉัยกุล"

** นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช sasiprim_m@hotmail.com

*** รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

**** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช watsomkiat@gmail.com

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study the ways of life of Thai people during the reign of King Rama VII to King Rama VIII, a period in which the society changed greatly due to internal and external factors, as reflected in novels written by V. Vinicchayakul.

This research was a qualitative research. The data from 5 of V. Vinicchayakul's novels i.e., Song-Fung Klong, Ra-Tee-Pra-Dub-Dao, Ma-Lai-Sam-Chai, Ma-Lai-Line-Kram and Lium-Da-Ri-Ka, were analyzed. An unstructured interview of the author, Associate Professor Dr. Khunying Vinita Dithiyont, was also included. Data were analyzed through descriptive analysis.

Content analysis of 5 of V. Vinicchayakul's novels revealed the following about the ways of life of Thai people: 1) Thai families looked after their old parents or grandparents and did not abandon them even during times of economic or social crisis. 2) In the past, the role of Thai males was to be the family leader while the majority of Thai females were housewives and looked after their husband and children, but when changes occurred in a family, the female could take over the role of family leader and accomplish it well. 3) When Thai people were affected by the 2nd World War, they suffered from lack of basic necessities, but people in society were helpful, mindful of each other and shared what they had. 4) Buddhism heavily influenced the beliefs and the way of life of Thai people. Important information from the interview with the author that supported these findings was: 1) the cultural value about good family background might come from feudalism in the past; 2) Buddhism had a strong influence on the way of life of Thai Buddhists; and 3) for the author's opinion on education, during the reign of King Rama VII to King Rama VIII, females had better opportunities for studying but their opportunities to do certain careers were still unequal to males.

Keywords: Thais ways of life, King Rama 7, King Rama 8, V. Vinicchayakul's novels

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง "วิถีชีวิตและค่านิยมของคนไทยในสมัยรัชกาลที่ 7 ถึงรัชกาลที่ 8 ในนวนิยายของว. วินิจฉัยกุล"

** นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช sasiprim_m@hotmail.com

*** รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

**** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช watsomkiat@gmail.com

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

บทนำ

สังคมไทยสมัยรัชกาลที่ 7 และรัชกาลที่ 8 (พ.ศ.2468-พ.ศ.2489) เป็นช่วงเวลาหนึ่งที่น่าสนใจอย่างมาก เพราะเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมมากมาย มีการผสมผสานและได้รับอิทธิพลจากชาติตะวันตก ทั้งด้านวัฒนธรรม อาหาร การแต่งกาย รวมไปถึงค่านิยมและรูปแบบการดำเนินชีวิต อันเป็นผลมาจากการติดต่อกับชาวต่างชาติที่เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งการรับเอาความคิดหรือแนวปฏิบัติ มาจากผู้จบการศึกษาจากต่างประเทศ มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากการคลุณภาพของข้าราชการ อันเนื่องมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งการเกิดภาวะข้าวยากหมากแพง จนถึงขั้นต้องปันส่วนของใช้และอาหารจากเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2

จากสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ ส่งผลกระทบอย่างมากทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อวิถีชีวิตของคนไทย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสังคมเกษตรกรรม รักสงบ และใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิต รวมทั้งลดหรือเพิ่มค่านิยมบางอย่างให้เหมาะสมกับสภาวะ การเปลี่ยนแปลงที่กล่าวมานี้ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่จะศึกษาอย่างละเอียดว่า ในสมัยของรัชกาลที่ 7 และรัชกาลที่ 8 วิถีชีวิตของคนในสังคมเป็นอย่างไร ภายใต้ผลกระทบจากเหตุการณ์ต่างๆ

วิธีที่จะศึกษาสังคม ส่วนมากจะศึกษาภาพสะท้อนของสังคมจากเอกสารทางราชการ กระนั้นการศึกษาจาก นวนิยาย ก็เป็นแนวทางการศึกษาจากเอกสารอีกรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจ เพราะเรื่องราวต่างๆในนวนิยาย เป็นสื่อหรือสะท้อนวิถีชีวิตที่เป็นจริงของคนในสังคมได้ การที่ผู้วิจัยเลือกที่จะวิเคราะห์นวนิยายของว.วินิจฉัยกุล นั้น เพราะผู้ประพันธ์เป็นผู้ได้รับความนิยมนอย่างสูงจากคนทุกวัย สามารถถ่ายทอดเนื้อหาชีวิตคนไทยในนวนิยายออกมาได้อย่างมีสาระ สนุกสนานน่าติดตาม พฤติกรรมต่างๆ ของตัวละครและการดำเนินเรื่องเป็นไปอย่างมีเหตุผล สามารถวิเคราะห์ได้ถึงที่มาที่ไป รวมทั้งให้แนวคิด หรือคติสอดแทรกอยู่ในเรื่องเพื่อสอนใจ และอาจนำไปปรับใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ลักษณะเด่นอีกอย่างหนึ่งในงานเขียนของว.วินิจฉัยกุลคือ สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบัน เช่น นวนิยายเรื่องน้ำใสใจจริงที่สะท้อนให้เห็นภาพมหาวิทยาลัยต่างจังหวัดในยุคบุกเบิก เป็นต้น ความนิยมในนวนิยายของว.วินิจฉัยกุลนั้น อาจวัดได้จากการที่บทประพันธ์หลายเรื่องของท่าน ถูกนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์และละครโทรทัศน์หลายเรื่อง เช่น เรือนไม้สี่เบง ทะเลแปร สองฝั่งคลอง มาลัยสามชาย มายา นิมิตมาร หน้ากากดอกช่อนกลั่น วิมานมะพร้าว จงกลถึงเทียน วงศาคณาญาติ หนุ่มทิพย์ นางทิพย์ เป็นต้น

นวนิยายของว.วินิจฉัยกุล นอกจากจะให้ข้อคิดที่สามารถนำไปใช้ได้จริงแล้ว ยังมีภาษาที่งดงาม สละสลวย จนได้รับรางวัล จากการประกวดวรรณกรรมขององค์กรต่างๆ หลายรายการ ในการวิจัยเรื่อง สองฝั่งคลอง เหลี่ยมคาริกา มาลัยลายคราม มาลัยสามชาย และราตรีประดับดาว ผู้วิจัยเลือกนวนิยายจำนวน 5 เรื่องมาวิเคราะห์นั้น นอกจากเหตุผลหลักคือ มีเนื้อหาที่แสดงแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนไทยในสมัยรัชกาลที่ 7 และรัชกาลที่ 8 อย่างเด่นชัดแล้ว เหตุผลอีกประการหนึ่งคือ เป็นนวนิยายที่ได้รับรางวัลมาแล้วถึง 3 เรื่องคือ สองฝั่งคลอง ได้รับรางวัลชมเชยประเภทนวนิยาย จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ปี 2534 ราตรีประดับดาว ได้รับรางวัลชมเชยประเภทนวนิยาย จากคณะกรรมการหนังสือแห่งชาติ ปี 2543 และ มาลัยสามชาย ได้รับรางวัลดีเด่นประเภทนวนิยาย จากสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี 2551

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

ด้านของตัวผู้ประพันธ์เองนั้น ก็ได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติรับรองความสามารถมากมายคือ

1. ศิลปินแห่งชาติ (National Artist) สาขาวรรณศิลป์ ประจำปี พ.ศ.2547
2. บุคคลดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาวรรณศิลป์ ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ.2540
3. บุคคลดีเด่นทางด้านอนุรักษ์มรดกไทย สาขาภาษาและวรรณกรรม เนื่องในป้อนุรักษ์มรดกไทย สาขาภาษาและวรรณกรรม ประจำปี พ.ศ.2537

นวนิยายทั้ง 5 เรื่องของว.วินิจฉัยกุล มีเนื้อหาที่กล่าวถึงวิถีชีวิตของคนไทยในสมัยรัชกาลที่ 7 และรัชกาลที่ 8 ไว้ ยึดถือคิดว่า ทรัพยากรคือช้างเท้าหลัง จึงยอมให้ความคิดของคุณพระสามเป็นใหญ่ แม้ว่าบางเรื่องตนจะไม่ได้เห็นด้วย หลายด้าน และให้ภาพได้ค่อนข้างชัดเจน ดังเช่นในเรื่อง สองฝั่งคลอง กล่าวถึงวิถีชีวิตครอบครัวของคุณยี่สุน ซึ่งในเรื่องมัลลยา-คราม กล่าวถึงวิถีชีวิตที่มีความเชื่อทางศาสนาว่า เมื่อนุญช่นถูกพ่อเลี้ยงรังแกไม่รู้จะไปพึ่งใคร ก็วิ่งหนีไปที่วัด โดยหวังยึดหลวงพ่อเป็นที่พึ่ง และหลวงพ่อก็ช่วยโดยนำไปฝากไว้ให้อยู่ในที่ๆปลอดภัย กล่าวถึงวิถีชีวิตครอบครัวคือ ฝ่ายรู้สึกรักอีกฝ่ายมากที่สายสมรซึ่งเป็นแม่สามี เข้ามายุ่งเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวมากเกินไป ถึงขั้นตามไปฮั่นนิมนต์ต่างประเทศด้วย แต่ไม่กล้าพูดกับสามีคือสืบสาย ได้แต่ระบายให้หม่อมลิกาซึ่งเป็นพี่สาวฟัง เพราะเกรงใจสามีมากและขอให้สามีเป็นใหญ่ เป็นต้น

นวนิยายทั้ง 5 เรื่อง นอกจากจะแสดงถึงวิถีชีวิตของสังคมไทยสมัยก่อนดังที่ได้ยกตัวอย่างมาแล้ว ยังได้กล่าวถึงด้านอื่นๆ ไว้อย่างค่อนข้างละเอียด สมจริง และชัดเจน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิเคราะห์ วิถีชีวิตของคนไทยในนวนิยายของว.วินิจฉัยกุล เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของนวนิยาย ในฐานะสื่อสะท้อนสังคม และสอดคล้องกับวิถีชีวิตค่านิยม ที่เป็นจริงในสังคมไทยสมัยรัชกาลที่ 7 และรัชกาลที่ 8

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาภาพสะท้อนวิถีชีวิตของคนไทยในสมัยรัชกาลที่ 7 และรัชกาลที่ 8 ผ่านนวนิยาย 5 เรื่องของ ว. วินิจฉัยกุล คือสองฝั่งคลอง ราตรีประดับดาว มัลลยาสามชาย มัลลยาคราม และเหลื่อมคาริกา

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน

1. ศึกษาจากเอกสารนวนิยาย 5 เล่มคือ
 - สองฝั่งคลอง
 - ราตรีประดับดาว
 - มัลลยาสามชาย
 - มัลลยาคราม
 - เหลื่อมคาริกา
2. สัมภาษณ์ ว.วินิจฉัยกุล (รองศาสตราจารย์ ดร.คุณหญิงวินดา ติณิชนต์) ในฐานะผู้ประพันธ์

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

ผลการวิจัย

ผลการศึกษานวนิยาย 5 เล่ม

งานวิจัยภาพสะท้อนวิถีชีวิตของคนไทยสมัยรัชกาลที่ 7 และรัชกาลที่ 8 จากนวนิยายทั้ง 5 เรื่องของ ว.วินิจฉัยกุล คือ สองฝั่งคลอง ราตรีประดับดาว มาลัยสามชาย มาลัยลายคราม และเหลื่อมคาริกา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของคนไทยในสมัยรัชกาลที่ 7 และรัชกาลที่ 8 โดยด้านวิถีชีวิตแบ่งเป็น ชีวิตครอบครัวไทย ชีวิตของคนไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 และความสัมพันธ์ของความเชื่อกับวิถีชีวิตของคนไทยที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ด้านวิถีชีวิตของคนไทยสมัยรัชกาลที่ 7 และรัชกาลที่ 8 จากนวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุลทั้ง 5 เรื่องคือ สองฝั่งคลอง ราตรีประดับดาว มาลัยสามชาย มาลัยลายคราม และเหลื่อมคาริกา พบลักษณะที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. ชีวิตครอบครัวไทย มี 2 ลักษณะคือ

1.1 บทบาทของผู้หญิงในครอบครัวไทยพบว่าสามารถแบ่งบทบาทของผู้หญิงได้ตามสถานะทางสังคม 5 สถานะคือ 1) สถานะโสดมักมีการศึกษาดีและพึ่งตนเองได้ 2) สถานะภรรยาหรือแม่บ้าน ส่วนใหญ่ไม่นิยมทำงานนอกบ้าน เพราะในสมัยนั้นผู้หญิงมักไม่ได้รับการศึกษาสูงมากนัก จึงนิยมที่จะเป็นแม่บ้านทำงานที่ช่วยเพิ่มพูนรายได้อยู่ที่บ้าน เพื่อจะได้ดูแลบ้านไปด้วย และมักจะถูกอบรมให้ยกย่อง ให้เกียรติสามี และปฏิบัติตนเป็นช้างเท้าหลังของสามี ในครอบครัวที่สามีมีภรรยาอยู่ร่วมบ้านมากกว่าหนึ่งคน ส่วนใหญ่ภรรยาหลวงมักเป็นผู้ใหญ่ที่มีอำนาจในการตัดสินใจมากที่สุด และภรยาน้อยจะเคารพเชื่อฟัง 3) สถานะลูกมักจะคอยฝึกฝนคุณสมบัติของลูกผู้หญิงและมีนิสัยสงบเสถียร 4) สถานะญาติ มักเป็นผู้ใหญ่ที่คอยเป็นหูเป็นตา และช่วยเหลือดูแลเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ในบ้าน และ 5) สถานะบริวาร มักจงรักภักดีต่อนายจ้างอยู่ด้วยกันเป็นเวลานาน

1.2 บทบาทของผู้ชายในครอบครัวไทยพบว่า แบ่งเป็นสองสถานะคือ 1) สถานะสามี เป็นผู้นำครอบครัวเพราะมีหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว และถ้าประสบความสำเร็จในอาชีพ เช่น ร่ำรวยจากการค้าหรือได้รับบรรดาศักดิ์จากการรับราชการ ก็จะช่วยส่งเสริมให้ภรรยามีหน้ามีตาและได้รับบรรดาศักดิ์ไปด้วย สำหรับผู้ชายที่มีภรรยาเกินกว่าหนึ่งคน พบว่า ผู้ชายจะยกย่อง ให้เกียรติ และให้อำนาจสิทธิ์ขาดในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ในครอบครัวแก่ภรรยาหลวง เพราะถือเป็นภรรยาคนแรกที่ได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมา หรืออาจเป็นภรรยาที่ได้รับพระราชทานมาจากกษัตริย์ และ 2) สถานะญาติ มักเป็นผู้ใหญ่ที่คอยชี้แนะแนวทางและให้ข้อคิดต่างๆ ในการดำเนินชีวิต

2. ชีวิตของคนไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ในช่วงพ.ศ.2482 ถึงพ.ศ.2488 พบว่า ในช่วงแรกของการเกิดสงคราม คนไทยตื่นตระหนกและหวาดกลัวมาก เพราะไม่ทราบจุดประสงค์ที่แท้จริงในการที่ญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกในประเทศไทย ต่อมาภายหลังสงครามดำเนินไปได้ระยะหนึ่ง คนไทยเริ่มเกิดความคุ้นเคย จึงเริ่มมีการติดต่อซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากัน แต่ผลกระทบของภาวะสงคราม ทำให้สินค้าอุปโภคบริโภคต่างๆ เกิดภาวะขาดแคลน จอมพล ป.พิบูล-สงคราม นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้นต้องการให้ต่างชาติเห็นว่า คนไทยเป็นผู้มี

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

วัฒนธรรมและอารยธรรม จึงเร่งประชาสัมพันธ์นโยบายรัฐนิยม¹ ที่เริ่มมาตั้งแต่ก่อนเกิดสงคราม เช่น การใช้คำพูดสรรพนามแทนตัว การสวมหมวกและรองเท้า การเปลี่ยนชื่อให้เหมาะสมกับเพศ เป็นต้น ในที่สุดเมื่อภาวะสงครามรุนแรงขึ้น มีการทิ้งระเบิดในหลายจุดสำคัญของกรุงเทพฯ เช่นที่สถานีรถไฟบางกอกน้อย คนไทยได้รับความลำบากมากขึ้นเนื่องจากขาดแคลนปัจจัยทุกอย่างในการดำรงชีวิต แม้ภายหลังเมื่อสงครามสิ้นสุดลงแล้ว เศรษฐกิจของประเทศก็ยังชะลอตัวต่อมาอีกนาน

3. อิทธิพลของศาสนาพุทธและความเชื่อกับวิถีชีวิตของคนไทย พบว่า ความสัมพันธ์ในด้านความเชื่อทางพุทธศาสนาส่งผลให้เกิดการกระทำต่างๆ ในวิถีชีวิต เมื่อเกิดความเชื่อแล้วกิจกรรมต่างๆ ในวิถีชีวิตของคนไทย จึงมักมีความผูกพันและเกี่ยวข้องกับวัด ซึ่งเป็นสถานที่ประกอบกิจของสงฆ์ทางศาสนาพุทธอยู่เสมอ คนจำนวนมากใช้วัดเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม และใช้หลักคำสอนของศาสนาเป็นเครื่องล่อเมลาจิตใจ นอกจากนี้ ศาสนายังเป็นเครื่องมือสร้างความสามัคคีและเชื่อมความสัมพันธ์ของกลุ่มคนในสังคม ผ่านทางพิธีกรรมและงานบุญประเพณีต่างๆ ด้วย

ผลการสัมภาษณ์ ว.วินิจญ์กุล (รองศาสตราจารย์ ดร.คุณหญิงวินิตา ดิถียนต์) ในฐานะผู้ประพันธ์

ความเห็นของผู้ประพันธ์ในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทยในสมัยรัชกาลที่ 7 และรัชกาลที่ 8 ที่สำคัญมีดังนี้

1. ผู้ประพันธ์มีความเห็นว่าการให้ความสำคัญของผู้ที่มีชาติตระกูลสูงในสมัยรัชกาลที่ 7 และรัชกาลที่ 8 ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นผลมาจากความนิยมระบบศักดินา
2. ด้านอิทธิพลของศาสนาที่มีต่อวิถีชีวิตประจำวันของคนไทย ผู้ประพันธ์มีความเห็นว่าพุทธศาสนามีอิทธิพลอย่างมากต่อวิถีชีวิตของคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ เพราะชีวิตประจำวันไปจนเทศกาลต่างๆ ในแต่ละเดือน ล้วนแต่ประกอบด้วยพิธีกรรมทางพุทธศาสนา กิจกรรมทางสังคมก็เกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนาทั้งสิ้น
3. ค่านิยมที่พ่อแม่หรือผู้ใหญ่ มักหาผู้ครองใ้บุตรหลานเมื่อถึงวัยที่เหมาะสมโดยที่ฝ่ายชายและหญิงส่วนใหญ่จะไม่เคยรู้จักกันมาก่อน ผู้ประพันธ์มองว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความเหมาะสมในสังคมที่อยู่กันแบบครอบครัวรวมหลายรุ่นในอาณาเขตเดียวกันอย่างสมัยก่อน ไม่ใช่ครอบครัวเดี่ยวอย่างปัจจุบัน คนเป็นชายสะใ้จึงต้องมีคุณสมบัติเป็นที่ยอมรับของญาติพี่น้องด้วย นอกจากนี้ยังเป็นหลักในพุทธศาสนาว่าพ่อแม่มีหน้าที่

¹ รัฐนิยม ฉบับที่ 1 ว่าด้วยเรื่องการใช้ชื่อประเทศ ประชาชนและสัญชาติ รัฐนิยม ฉบับที่ 2 ว่าด้วยเรื่องการป้องกันภัยที่จะบังเกิดแก่ชาติ รัฐนิยม ฉบับที่ 3 ว่าด้วยเรื่องการเรียกชื่อชาวไทย รัฐนิยม ฉบับที่ 4 ว่าด้วยเรื่องการเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี รัฐนิยม ฉบับที่ 5 ว่าด้วยเรื่องให้ชาวไทยพยายามใช้เครื่องอุปโภคบริโภคที่มีกำเนิด หรือทำขึ้นในประเทศไทย รัฐนิยม ฉบับที่ 6 ว่าด้วยเรื่องทำนองและเนื้อร้องเพลงชาติ รัฐนิยม ฉบับที่ 7 ว่าด้วยเรื่องชักชวนให้ชาวไทยร่วมกันสร้างชาติ รัฐนิยม ฉบับที่ 8 ว่าด้วยเรื่องเพลงสรรเสริญพระบารมี รัฐนิยม ฉบับที่ 9 ว่าด้วยเรื่องภาษาและหนังสือไทยกับหน้าที่พลเมือง รัฐนิยม ฉบับที่ 10 ว่าด้วยเรื่องการแต่งกายของประชาชนชาวไทย รัฐนิยม ฉบับที่ 11 ว่าด้วยเรื่องกิจประจำวันของคนไทย รัฐนิยม ฉบับที่ 12 ว่าด้วยเรื่องการช่วยเหลือการคุ้มครองเด็ก คนชรา หรือคนทุพพลภาพ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4

The 4th STOU Graduate Research Conference

สงเคราะห์บุตรอีกด้วย ส่วนที่ไม่จำเป็นต้องรู้จักกันมาก่อนนั้น เพราะหญิงสาวในสมัยก่อนถูกเลี้ยงให้อยู่ในบ้าน ไม่ได้ไปทำงานนอกบ้าน ไม่มีสังคม จึงไม่มีโอกาสจะพบทำความรู้จักกับชายหนุ่มได้ จึงเกิดค่านิยมแบบนี้ว่าไม่จำเป็นต้องรู้จักกันก่อนแต่งงาน

4. ด้านการศึกษา ผู้ประพันธ์มีความเห็นว่าโอกาสในการศึกษาของผู้หญิงเพิ่มขึ้นในรัชกาลที่ 7 จนถึงรัชกาลที่ 8 เห็นได้จากการเปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีการศึกษาระดับปริญญาตรีซึ่งถือเป็นการศึกษาสูงสุดในขณะนั้น ขยายขอบเขตอาชีพมากขึ้น เช่นผู้หญิงสามารถเป็นแพทย์ได้ ไม่เฉพาะเป็นแค่พยาบาลเท่านั้น และสามารถเรียนในคณะอื่นๆ เช่นกฎหมายและบัญชีเป็นต้น แต่โอกาสในเรื่องงานก็ยังไม่เท่าเทียมผู้ชาย เช่นผู้หญิงยังเป็นผู้พิพากษาไม่ได้ อาชีพส่วนใหญ่ที่นิยมกันคือเป็นครู แต่เมื่อสมรสแล้วส่วนใหญ่ก็กลับมาเป็นแม่บ้าน ซึ่งถือว่าเป็นงานหลักของผู้หญิง

อภิปรายผลการวิจัย

วิถีชีวิตของคนไทยสมัยรัชกาลที่ 7 และรัชกาลที่ 8 ด้านวิถีชีวิตครอบครัวพบว่าแม้ชายจะเป็นผู้นำและเป็นฝ่ายหาเลี้ยงครอบครัว แต่ผู้หญิงในครอบครัวไทยก็เห็นว่ามีส่วนสำคัญอย่างมาก ในการสนับสนุนสามีและช่วยประคับประคองชีวิตครอบครัวให้ดำเนินไปได้ตลอดรอดฝั่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีจันทร์ พันธุ์พานิช (2534) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ตัวละครผู้หญิงในนวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุลพบว่า ในชีวิตสมรสนั้นผู้หญิงจะมีอุดมการณ์ในการดำเนินชีวิต โดยการใช้ชีวิตให้มีคุณค่าและมีสาระ ด้านวิถีชีวิตของคนไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 พบว่าการที่ไทยตกลงเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น เกิดขึ้นเพราะประเทศไทยไม่มีทางเลือกจึงต้องยินยอมและโอนอ่อนผ่อนตาม สอดคล้องกับงานวิจัยของพวงทิพย์ เกียรติสหัสกุล (2547) ที่ศึกษาเกี่ยวกับกองทัพญี่ปุ่นกับทางรถไฟสายใต้ของประเทศไทยพบว่า ญี่ปุ่นได้ใช้อำนาจทางการเมืองเข้ามาควบคุม และมีอำนาจเหนือในการเรียกร้องให้ฝ่ายไทยอำนวยความสะดวก สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นว่า ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน ด้านความสัมพันธ์ของความเชื่อกับวิถีชีวิตของคนไทยภายใต้อิทธิพลของศาสนาพุทธพบว่า คนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ จะมีความเชื่อมั่นในเรื่องของการทำบุญเพื่อให้เกิดผลบุญอย่างมาก แม้ว่าตนจะเคยทำบาปหรือทำผิดในหลักธรรมของศาสนา แต่ก็พยายามทำบุญเสมอเมื่อมีโอกาสเพื่อเป็นการลดบาปที่กระทำผิด

เนื้อหาจากนวนิยายทั้ง 5 เรื่อง มุ่งเน้นไปที่ผู้หญิงเป็นตัวละคร เพราะในสมัยนั้นผู้หญิงเริ่มเข้ามามีบทบาทในสังคมมากขึ้น ดังที่ผู้ประพันธ์ให้ความเห็นว่า “โอกาสในการศึกษาของผู้หญิงเพิ่มขึ้นในรัชกาลที่ 7 จนถึงรัชกาลที่ 8 เห็นได้จากการเปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีการศึกษาระดับปริญญาตรีซึ่งถือเป็นการศึกษาสูงสุด ขยายขอบเขตอาชีพมากขึ้น เช่น ผู้หญิงสามารถเป็นแพทย์ได้ ไม่เฉพาะเป็นแค่พยาบาลเท่านั้น.....” สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีจันทร์ พันธุ์พานิช (2534) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ตัวละครผู้หญิงในนวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุล พบว่าผู้หญิงควรศึกษาหาความรู้ให้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ เพื่อนำความรู้ที่ตนมาประกอบอาชีพและเลี้ยงตัวเองโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์วิถีชีวิตของสังคมไทยในยุคสมัยรัชกาลที่ 7 ถึงรัชกาลที่ 8 ผ่านนวนิยายที่มีฉากหลังของห้วงเวลาดังกล่าว สามารถใช้เป็นแนวทางการศึกษาให้เข้าใจถึงภูมิหลัง รากเหง้า มุมมอง และความแตกต่างของแต่ละบุคคลในสังคม โดยเฉพาะในครอบครัวหรือสังคมการทำงานที่มีคนหลายวัยอยู่ร่วมกัน คนรุ่นใหม่ปัจจุบันอาจมีทัศนคติหรือมุมมองที่ต่างจากคนรุ่นก่อนหรือผู้ที่อาวุโสกว่า การศึกษาภูมิหลังและมุมมองของคนรุ่นก่อนที่สะท้อนผ่านนวนิยายมีส่วนช่วยให้เกิดความเข้าใจและสามารถ ลดความขัดแย้งทางความคิดของคนในสังคมได้ในระดับหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

- พวงทิพย์ เกียรติสกุล. (2547). *กองทัพญี่ปุ่นกับทางรถไฟสายใต้ของไทย สมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา*ระหว่าง พ.ศ.2484-2488 (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ว.วินิจฉัยกุล (2549). ราชรีประดับดาว (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ทรีบีส์.
- _____. (2549). เหลี่ยมดารีกา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ทรีบีส์.
- _____. (2550). มาลัยสามชาย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศรีสารา.
- _____. (2550). สองฝั่งคลอง (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ทรีบีส์.
- _____. (2551). มาลัยลายคราม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ทรีบีส์.
- ศรีจันทร์ พันธุ์พานิช. (2534). *การวิเคราะห์ตัวละครผู้หญิงในนวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุล* (ปริญญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, กรุงเทพฯ.